

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 47. Quid notandum sit circa restitutionem rei & fructuum; Item circa deductionem melioramentorum & expensarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

tionis, quia minùs fuit iniurius, quàm si scivisset esse Titium; *Tamb.* suprà dicit probabile esse, quòd ad nihil teneatur: sed videtur etiam res hic componenda, uti antè, si enim actu, saltem implicite, fuerit sic comparatus, ut etiam occidisset Titium, si scivisset adesse, confusè cognovit Titium, adeoque fuit ei iniurius, & tenetur de damnis.

202

§. 3. Si Caius veneno infecerit vinum, illudque posuerit ante Sempronium, volens hunc è medio tollere, Titius autem id nesciens præripiat illud, & Caius, ne scelus suum erumpat, id fieri permittat, Caius in effectu non est homicida, nec tenetur compensare damna ex morte Titii secuta, quia occisio iila Titii non fuit voluntaria Cajo, qui casum illum prævidere non potuit, nec cum tanto suo periculo tenebatur illum impedire.

203

§. 4. Si Caius videns Titium, & putans esse Sempronium, ex odio in Sempronium dicat, iste homo est adulter, si Titius sit audientibus notus, qui ideo putetur adulter, Cajo tenetur restituere Titio damna, si quæ sequantur ex ista infamia: Sempronio autem non fecit injuriam externam, si ejus nomen non expressit.

204

Q. 47. Quid notandum sit circa restitutionem rei & fructuum, item circa deductionem melioramentorum & expensarum. R. Seqq. §. 1. Pro his sunt sequentes Regulæ: 1. Possessor bonæ fidei tenetur restituere rem & fructus, vel quo factus est ditior ex re aut fructibus. 2. Possessor malæ fidei tenetur restituere rem & fructus, si habet, vel si non habet, valorem, licet non sit factus ditior:

item

item tenetur compensare damnum emergens & lucrum cessans. 3. Possessor tam bonæ quàm malæ fidei potest deducere æstimationem aliquam melioramentorum & expensarum suarum: quæ omnia jam magis explicabuntur.

§. 2. Fructus rei sunt, vel naturales vel industriales vel mixti: *naturales* sunt, qui ex re ipsa proveniunt absque ullo ferè labore aut industria cujusquam, uti foetus animalium, lana ovium, fructus arborum, herbæ pratorum, silvæ cæduæ, pretium quod quis accipit pro instrumento alieno alteri elocato, item pretium seu valor rei, qui dici solet fructus rei mediatus, & re ipsa est æquivalenter res. *Industriales* sunt, quos ipsa rei natura de se ipsa non producit, sed qui præcipuè proveniunt ab industria hominis utentis tali re velut instrumento, uti stipendium, quod quis accipit, dum ipsemet utitur falce vel alio instrumento alieno, item arte factum, quod per instrumenta elaboratur, item lucrum, quod quis reportat ex rebus tam mobilibus quàm immobilibus emptis & venditis, item lucrum ex pecunia ad censum vel negotiationem posita. *Mixti* sunt, ad quorum productionem notabiliter concurrunt tam natura quàm industria, uti segetes ex agro, vinum ex vineis, quia hæc producit quidem natura, attamen debet industria notabiliter conferre, uti pluribus ista explicant *Molin. t. 3. d. 719.* & *Dicast. de Rest. d. 2. d. 5.*, qui rectè addit d. 5. n. 30. denominationem fructus naturalis aut industrialis sæpe desumi ab illo, quod prævalet, si nempe natura prævaleat, dici naturalem, si industria, industrialem, quamvis re ipsa

205

ipsa sit mixtus : In dubio autem, quid prævaleat, standum est sententiâ Judicis vel arbitrio prudentum ; quòd si nec Judex nec ullus prudens possit discernere, præsumitur potius naturalis, quia natura censetur semper plus operari, cum sit fundamentum industriæ.

206 §. 3. Aliqui fructus dicuntur civiles, quia in foro civili habentur veluti fructus, uti sunt pretia rerum elocatarum, usuræ, pensiones, mercedes, salaria &c., uti habetur in jure apud *Haun.* t. 3. à n. 361.; & hi fructus civiles reducuntur ad fructus vel naturales vel industriales vel mixtos, secundùm antè dicta.

207 §. 4. Fructus alii dicuntur pendentes, alii percepti, alii percipiendi : pendentes sunt, qui nondum sunt collecti, sed in rebus, è quibus nascuntur, adhuc existunt : percepti dicuntur, qui separati sunt à re, è qua proveniunt, quamvis fortè adhuc ibi jaceant, ubi creverunt : percipiendi dicuntur, qui percepti non sunt, sed percipi poterunt.

208 §. 5. Melioramenta rei alia dicuntur intrinseca alia extrinseca ; intrinseca dicuntur, quæ quasi transeunt in rem, quam meliorem efficiunt, ideoque dominus rei acquirit illorum dominium per accessionem seu adjectionem, secundùm dicta n. 126.; talia sunt stercoratio agri, implantatio arborum, si radices egerint. Extrinseca dicuntur, quæ tantùm extrinsecè adhærent, & salvâ re separari possunt, ideoque illorum dominium non necessariò acquiritur domino rei ; talia sunt picturæ, januæ, fenestræ, domuncula mobilis, quæ solo alieno imponitur.

§. 6. A possessore rei alienæ sæpe fiunt expen- 209
sæ pro re vel pro fructibus ex re habendis, aut
pro melioramentis: tales autem expensæ sunt,
vel necessariæ: vel utiles, vel voluntariæ, seu vo-
luptuosæ. Necessariæ sunt, sine quibus res peri-
ret vel fieret deterior, vel nullos aut non ordina-
rios fructus afferret. Utiles sunt, quæ faciunt, ut
res utilior sit, sive ut plures fructus afferat, v. g.
si ager cum necessariis expensis de more afferat
10: modia tritici, & cum aliis afferat 12. modia,
hæ expensæ sunt utiles. Voluntariæ sunt, quæ
tantum conferunt ad ornamentum vel ad deli-
cias, uti hoc, quod impenditur ad picturas, sta-
tuas, artificiosos fontes &c., quibus quamvis res
reddatur pretiosior & æstimabilior, tamen non
ideo affert majores fructus: ex quo patet non o-
mnes expensas esse utiles, quæ faciunt rem pre-
tiosiore, imò expensæ voluntariæ sæpe sunt
damnosæ, si impediunt utilitatem, item si domi-
nus sit pauper, ideoque ut rem suam recipiat, co-
gatur cum detrimento eas solvere, uti rectè
Sanch. l. 2. c. 23. n. 145. His suppositis,

§. 7. Possessor bonæ & malæ fidei tenetur ex 210
re accepta restituere rem, si adhuc exstat, aut
quantum ex illa factus est ditior, secundum dicta
hactenus. Item possessor tam bonæ quàm malæ
fidei tenetur restituere fructus naturales rei, sal-
tem, si existent adhuc in se, ita cõmuniter o-
mnes cum *Dicast. d. 5. à n. 28.* Ratio est, quia res
manet domini, ergo ubicumque est, fructificat
domino suo. *Nec obstat*, quòd fortè non fuisset
fructificatura, si apud dominum mansisset, *nam*
hoc non obstante, si apud alium fructificet, do-
mino

mino suo fructificat, unde talis, etiam bonæ fidei possessor, non acquirit dominium illorum fructuum, per se loquendo, nisi ad summum revocabile, uti pluribus ostendit *Haun.* à n. 266.

211 §. 8. Si hi fructus non existent amplius in se, sed possessor bonæ fidei eos consumpserit, sitque inde factus ditior, non ita certum est, an teneatur semper restituere: quod attinet ad possessionem alienæ hæreditatis, satis certum videtur hunc teneri, nam ita habetur multis locis in jure apud *Haun.* n. 276; similiter possessorem alterius rei alienæ teneri restituere fructus consumptos post litis contestationem, habetur L. 22. Cod. *De rei vindicatione*: quod affirmat cum communiore *7hs.* t. 4. d. 3. n. 52. contra *Sanch.*; etiam post evictam litem dicendum esse de fructibus perceptis aut percipiendis tempore motæ litis, quamvis possessor ex illis non sit factus ditior, quia secundum L. 25. §. 7. ff. *De hæreditatis partitione*, post motam controversiam omnes incipiunt esse tanquam malæ fidei possessores, quia tum quasi suspenditur jus utriusque: an autem teneatur restituere bonâ fide consumptos ante contestationem, ex quibus factus est ditior, controversia est, nam de fructibus mixtis negant moderni Juristæ cum *Haun.* n. 280. & *7lls.* n. 50. quam sententiam plerique dicunt esse probabilem, fatenturque *Rebel.* & *Sanch.* in foro externo secundum eam decidi; & ratio est, quia leges potuerunt ita statuere, sicuti statuerunt, ut præscriptione acquiratur dominium sine obligatione compensandi: quod autem de facto ita statuerint circa fructus mixtos, videretur suaderi L. 4.

§. 2.

§. 2. ff. *Finium regundorum*, item §. 35. *Si quis à non domino Instit.*. De rerum divis. Econtrà *inn: Covarr. Panorm. & TT.* communissimè, atque etiam cum illis *Bart. Wormserus, Pistorius* aliique Juristæ innumeri, teste *Dicast. n. 64.*, probabilius affirmant esse restituendos, non tantùm naturales, sed etiam mixtos, secundùm hoc, quod naturales sunt, quia locupletari non debet aliquis cum alterius jactura, uti habetur *Reg. 48. juris in 6. & L. 10. ff. Mandati. Bonæ fidei hoc convenit, ne de alieno lucrum sentiat*: res autem fructificat domino suo, ergo quamdiu fructus tales exstant, saltem æquivalenter, sunt domino restituendi, exstant autem æquivalenter, si possessor sit inde factus ditior. Neque juvat dicere, hoc verum esse spectato jure naturæ, sed aliter disponi jure positivo, nam hoc efficaciter probari deberet, alioquin standum est jure naturæ, uti rectè *Dicast. n. 75.*, hoc autem efficaciter probari non potest, uti fatentur Adversarii, dicentes esse tantùm probabile, aut ad summum probabilius, patetque consideranti leges, quas afferunt, *Less. enim L. 2. c. 14. n. 10. & Dicast. n. 93.* dicunt intelligi de fructibus, per quos aliquis non est factus ditior: & *Conf.*, nam §. *Etsi Instit. De off. Judicis*, dicitur eadem intervenire in petitione hæreditatis ac singulorum, sed in petitione hæreditatis debent restitui fructus illi, etiam bonâ fide consumpti, uti dictum est, ergo etiam in aliis casibus. Videri potest *Dicast. à n. 38.*, ubi hanc quæstionem accuratè tractat.

§. 9. Nequidem malæ fidei possessor tenetur restituere fructus industriales, quia sicut fructus

Tom. III.

I

rei

rei rem, ita fructus industriæ industriam sequuntur: neque contrarii sunt Juristæ, quando enim dicunt fructus industriales aliquando restituendos esse, intelligunt mixtos, uti observat *Haut.* n. 265. Consequenter qui, etiam malâ fide, lucratus est pecuniâ alienâ, illam exponendo in lusu, ad negotiationem vel censum &c., non tenetur hoc lucrum restituere, quia pecunia est res de se sterilis, & fructus eius censetur respondere industriæ: similiter messor malâ fide utens falce alienâ, non tenetur restituere lucrum, sed tantum compensare, quantum falcem alienam attrivit; & idem est de aliis instrumentis, quæ usu deteriorantur. Quod si alienum torquem aureum elocasti ad usum, *Nav. & Lop.* dicunt te posse retinere pretium elocationis, sicuti potes retinere, quod instrumento alieno lucratus es, compensando, quod detritum est: *Mol. d. 719. n. 5. Laym. Less.* alique dicunt te teneri restituere pretium, quia torques non habet se veluti instrumentum, per quod operatur industria, sed veluti domus, quæ elocatur, ergo sicuti teneris restituere pretium acceptum pro elocatione domus alienæ, cum sit fructus naturalis saltem civiliter, ita & pro elocatione torquis.

213

§. 10. Possessor tam bonæ quàm malæ fidei tenetur restituere fructus mixtos, quantum respondent naturæ; quantum autem respondent industriæ, non est obligatio illos restituendi, uti constat ex dictis, nam quantum à natura proveniunt, sunt fructus rei, quantum autem proveniunt ab industria sunt fructus, non rei sed hominis occasione rei vel per rem tanquam instrumentum eos sibi lucrantis: & hoc volunt AA communiter, quan-

quando dicunt fructus mixtos esse restituendos deducto valore industriæ: & in re etiam hîc consentiunt *Mol. n. 4. Dicast. n. 76.* alique, quamvis quandoque paulò aliter loquantur: consequenter dicendum est, ubi natura plus contulit quàm industria, plus restitui debet; minùs autem, si industria plus contulerit ad fructus producendos quàm natura.

§. 11. Qui seminavit alienum triticum in suo agro, satisfacit, si restituat vel simile vel pretium eius, quia seges est fructus agri potius quàm feminis, quod mortuum est & ab agro vivificari debet, *Lugo, Dicast. 7lls. n. 47.* Similiter qui alienum triticum aliò deportavit, & ideo carius vendidit, satisfacit, si restituat simile vel quanti interest domini suum triticum non esse aliò asportatum, quod enim carius vèdiderit, est fructus industriæ. 214

§. 12. Bonæ fidei possessor non tenetur compensare fructus, quos etiam per culpam suam non percepit ex re aliena, quamvis dominus percepturus fuisset, non enim tenetur ex re accepta, cum nihil acceperit, neque ex injusta acceptione, cum nullam fecerit injuriam domino rei, *Less. L. 2. c. 14. n. 12.* Et notant rectè AA.: quamvis possessor bonæ fidei sæpe teneatur restituere rem, v. g. agrum alienum, tamen non semper teneri restituere omnes ejus fructus perceptos, quamvis ex illis sit factus ditior, quia fructus, cum sint res mobiles, præscribi possunt breviori tempore, quàm ager immobilis. 215

§. 13. Possessor malæ fidei, quamvis non tenetur compensare fructus, quos non percepit, neque à domino percipiendi fuissent, tenetur tamen compensare, si dominus eos percepturus fuisset, 216

fuiſſet, etiamſi ipſe nec percepit nec percipere potuerit, ita *Sanch. Leſſ. Bonac. Diccaſt. d. 2. d. 96. Lugo d. 17. à n. 54. Peſch. p. 221.*; quamvis de ultimo videatur aliter loqui *S. Th. opuſc. 73. c. 20. Poſteſt incidere damnum per accidens, quando ſcilicet ex pecunia ablata, lucrum, quod intendebat, non acquiſiuit, & nihil aliud paſſus eſt damnum, dico quòd lucrum tale non eſt reſtituendum ei, qui paſſus eſt dicitur huiusmodi damnum.* Ratio noſtra eſt, quia ſi nec ſint percepti, nec dominus fuiſſet percepturus, non ideo eſt paſſus damnum, cùm nec amiſerit aliquid, nec in aliquo acquirendo ſit impeditus, ergo nihil eſt reſtituendum, ſicuti ſi differam ſolvere debitum, & creditor non ideo patiatur damnum, nihil ideo teneor reſtituere: e contra ſi dominus percepturus fuiſſet, etiam per ſingularem diligentiam, quam adhibuiſſet, iniuſtè paſſus eſt hoc damnum, ergo compenſari debet: imò poſſeſſor malæ fidei tenetur illos fructus domino compenſare, quos per culpam ſuam non percepit ex re ſuis expenſis intrinſecè meliorata, ſi dominus percepturus fuiſſet; uti rectè *Sanch. Bonac. Lugo n. 57. contra Sotum & Covar., quorum tamen ſententiam Leſſ. n. 117. & Diccaſt. n. 57. dicunt eſſe probabilem*: ratio noſtra eſt, quia illud melioramentum intrinſecum, ſtatim ut poſitum fuit, acquiſitum eſt domino rei, ergo qui iniuſtè illud retinuit, tenetur compenſare omnia damna inde orta, inter quæ eſt jactura fructuum, quos dominus percepiffet; & ob eandem rationem debent reſtitui fructus percepti ex ejuſmodi melioramentis intrinſecis rei alienæ, quamvis dominus hæc melioramenta non fuiſſet facturus, v. g. fructus percepti ex arboribus,

bus, quas singulari diligentia plantavit in fundo alieno, quamvis dominus eas plantaturus non fuisset, ita cum aliis *Bonac. de Rest. d. 1. q. 3. p. 12. §. 2.*

§. 14. Nequidem possessor malæ fidei tenetur ²¹⁷ compensare fructus, quos dominus illicite percepisset, v. g. si rapuit servam, non tenetur compensare turpia lucra, quæ accepisset dominus meretricie exponendo illam, uti habetur L. 34. ff. De reivindicatione, & ratio est, quia dominus non habuit jus ad tales fructus: si tamen possessor malæ fidei acceperit tales fructus ex re domini, tenetur hos restituere, uti cum communi *Bonac. n. 8. & Petsch. p. 231.*, habeturque L. 27. ff. De hereditatis petitione, quia res, si fructificet, domino suo fructificat, ergo hic qualiscunque fructus rei, quando existit, est fructus domini rei.

§. 15. Si res vel fructus per culpam injusti detentoris perierit, v. g. quia consumpsit aut donavit alteri, tenetur valorem restituere, quamvis non sit factus ditior, & apud dominum etiam casu vel aliter certo peritura fuisset, ita *Molin. Laym. L. 3. t. 2. c. 4. n. 2. Lugo d. 18. n. 76. Dicast. d. 1. n. 58. & alii contra Vasq. Less. & Bonac. p. 10. à n. 2.*, qui hoc negant, saltem si eodem tempore & loco erant certo peritura apud dominum, quam sententiam *Laym.* fatetur esse probabilem, uti & *Dicast. n. 74.*, dummodo non venderit, neque inde sit factus ditior: Ratio nostra est, quia talis res hic & nunc perit per injuriam detentoris, ergo ex hac est obligatio restituendi: limitat quidem *Laym.*, nisi publice constitisset rem etiam certo perituram fuisse apud dominum, putat enim tum, moraliter loquendo nullius, aut saltem minoris fuisse pretii; sed con-

trà est, nam licet nullius pretii fuisset futura prout existens apud dominum, tamen prout existens apud injustum detentorem jam acquisiverat meliorem statum, qui status rei pertinebat ad rem, & consequenter ad dominum rei, ergo qui rem ex hoc statu iterum dejicit, facit domino damnosam injuriam, uti qui rem ex incendio ereptam iterum injiceret, ergo cujus culpâ tum perit, tenetur damnum inde secutum compensare: quæ omnia magis valent, si res apud dominum erat certò peritura per injuriam alicujus alterius, uti fatetur *Bonac.*, nam qui prævenit in injuria, prævenit in obligatione restituendi: quæ omnia iterum multò magis valent, si res apud dominum peritura erat, non certò, sed contingenter, quia qui tum facit perire, censetur causa efficax damni domino causati, uti notant *Bonac. Dicast. n. 70. Persch. p. 237.* Econtrà si pereant absque culpa injusti detentoris, v. g. in communi periculo, similiter certò peritura apud dominum, injustus detentor non tenetur restituere valorem rei, sed tantùm usum vel fructuum rei, quos dominus interea habuisset, quia injusta detentio non fuit reipsa causa illius damni, quod independenter ab illa fuisset secutum sine cujusquam culpa: quando autem aliquid perit sine cujusquam culpa, perit domino suo, uti rectè cum aliis *Laym. suprà;* quòd tamen dominus interea caruerit usu rei suæ vel fructibus, quos percepisset, hoc tribui debet injustæ acceptioni, ergo nascitur obligatio compensandi. Videri potest *Dicast. à n. 52.,* ubi infert multa corollaria notatu digna; item *Persch. à p. 237. usque ad 296.* In dubio autem, an res, quæ apud injustum detentorem

rem perire, peritura fuisset apud dominum, cense-
 ri debet non fuisse peritura, ideoque tota re-
 stituenda est, uti docent *Bonac. Lesius, Tamb.*,
 quia possessio est pro existentia rei: è contrà in
 dubio de damnis vel lucris secuturis, restitui de-
 bet pro rata dubii, quia lucra ex re nondum exi-
 stunt, ergo non possident; neque dominus est
 in possessione respectu eorum, sed injustus de-
 tentor est potius in possessione rerum suarum:
 spes tamen lucri & periculum damni est in pos-
 sessione, ergo secundum proportionem talis
 spei & periculi restituendum est, ita *Petsch. p.*

237.

§. 16. Si detentor fuerit in mala fide respectu 219
 rei, sed non respectu fructuum, quia v. g. in-
 vincibiliter putavit fructus labore suo concur-
 rente partos fieri suos, si hi fructus non amplius
 extant, nec inde sit factus ditior, neque etiam
 dominus eos percepturus fuisset, non tenetur
 compensare, uti rectè *Lugo n. 53. & Petsch. p.*
 234.: è contrà quamvis illam bonam fidem ha-
 buerit, & non sit factus ditior, si tamen domi-
 nus eos percepturus fuisset, tenetur compensare,
 quia hoc damnum est consecutum ex injusta eius
 acceptione, ita *Petsch. p. 229.*

§. 17. Si Titius mandavit famulo, ut ferret 220
 Caio donatam à se gemmam, famulus autem per
 fraudem & ex culpa gravi differat ferre usque ad
 mortem Titii, & tunc gemmam illam perdat,
Molin. d. 263. n. 7. Sanch. de Matr. L. 1. d. 6. n. 8.
Less. L. 2. c. 18. n. 46. Dicast. L. 2. t. 4. n. 166. di-
 cunt teneri valorem gemmæ restituere duobus,
 inprimis hæredibus Titii, quia cùm donatio non
 esset perfecta, neque ad piam causam, manda-

tum exspiravit morte mandantis, ergo gemma mansit hæredum: deinde etiam Cajo, quia per dilationem culpabilem fuit causa damni per carentiam gemmæ causati. *Sa V. donatio n. 25. Tamb. L. 8. t. 4. c. 1. §. 5. n. 11. Sporer t. 4. c. 4. n. 21.* dicunt satis esse, si restituat Cajo, quia probabile est mandatum favorabile & gratiosum non exspirare morte mandantis, sicuti *Sanch: l. 8. d. 28. n. 66.* docet morte concedentis non exspirare gratias, v. g. concessionem privilegii, dispensationis, indulgentiæ. Prima sententia videtur probabilior.

221 §. 18. Possessor tam bonæ quàm malæ fidei potest in restitutione deducere valorem laboris & aliquarum expensarum circa rem & fructus, ita communiter omnes. De labore probatur, quia sicut per alios potuit laborem illum adhibere, & quod pro eo expendisset, deducere, sic laborando per se ipsum potest deducere laboris pretium, præsumi enim debet voluisse laborare, non gratis, sed pro commodo suo, re ipsa autem laboravit pro commodo domini rei, ita *Lugo n. 65. Tamb. n. 11. Pettich. p. 518.* De expensis saltem necessariis, habetur *L. Domum, Cod. De reivindicatione*, ratio autem est, tum quia dominus ipse eos facere debuisset, tum quia fructus non habet rationem fructûs, nisi deductis his expensis, *L. 36. §. fin. ff. De hæred. petit.*, tum etiam quia per expensas cõservatur res & causantur fructus, adeoque expensæ ingrediuntur quasi rem & fructus, ergo æquum est, ut qui vult rem & fructus, ferat expensas. Idem videtur dicendum de expensis utilibus, uti docent *Covarr. Mol: Sayr: Kebel. Nav. Less. Castrop: Ills. n. 54.*, nam quamvis *L. Adeo 7. §. Ex diverso, ff. De acquir. Domin.* possessori malæ

malæ fidei negetur actio ad illas repetendas, cum tamen sit lex pœnalis, non obligat in conscientia ante sententiam Judicis, & re ipsa rigor illius legis mitigatus est per L. 38. ff. *De hæred. possess.*, hinc etiam L. 51. ff. *Familiæ herciscundæ* absolute dicitur, impensarum ratio haberi debet, quia nullus casus inveniri potest, qui hoc genus deductionis impediatur; & ratio est, quia etiam hic utiliter gessit negotium domini, ergo æquum est, ut deducat expensas. Putant quidem aliqui, si res jam redierit ad dominum, non posse possessorem malæ fidei reposeere expensas, quia in foro externo negarentur ipsi, cui dominus rei se potest pro foro interno accommodare, quandoque enim lex justè negat actionem ad aliquid petendum & debitori concedit repetitionem, si fortè solverit, debitor potest in foro conscientie illud retinere, uti probat *Sanch.* de Matr. l. 6. d. 38. n. 35., dicitque *Lugo* dominum posse tutò sequi hanc sententiam, putat tamen cum *Nav.* & *Petsch.* p. 576. oppositam esse probabiliorem, nam spectato jure naturæ potest repetere, lex autem concedens potestatem non solvendi est pœnalis, uti antè dictum est, quæ non obligat ante sententiam Judicis, nec privatâ auctoritate potest executioni mandari, cum executio sit actus Judicis.

§. 19. *Mol. Less. Sayr.* & alii dicunt in foro 222
conscientiæ posse deduci etiam voluntarias expensas in ornatum non separabilem, quia res per illas facta est pretiosior potestque pluris vendi, videtur autem iniquum, ut quis ditescat ex damno alterius: *Sanch. Laym. Rebell. Castrop.* & alii dicunt deduci non posse, quia Dominus injustè

cogeretur ornatum illum emere : *Lugo & Haun.* dicunt possessorem bonæ fidei posse deducere partem earum, non autem totas, quia hic ornatu est veluti merx obtrusa, quæ ideo æstimari debet vilior : quod *Illf.* n. 56. permittit etiam possessori malæ fidei.

223 §. 20. Bonæ fidei possessor deducere potest expensas factas in fructus naturales & mixtos naturæ respondententes, si adhuc existent & ad dominum redituri sunt, non autem factas in fructus bonâ fide consumptos, ex quibus non est factus ditior, uti cum *Mol.* notat *Dicast.* n. 70., cum enim Dominus ex his ultimis nihil recipiat, iniquum foret ex his aliquid deducere : è contrâ possessor malæ fidei potest deducere expensas in illos fructus, licet hos consumpserit, nec fit factus ditior, quia tenetur hos domino restituere : neuter autem potest deducere factas in fructus industriales, quia hos fructus retinent.

224 §. 21. Inter expensas non sunt computandi casus fortuiti, nec damna per accidens causata, v. g. si ob labores immodicos in colendo agro alieno mortui sint equi tui, valor equorum deduci non potest, cum non sit expensa ordinaria pro cultura agri, sed tantum æstimatio laboris faciendi ab equis pro excolendo tali agro, uti rectè notant *Bald. & Dicast.* n. 68. ; nec plus deduci potest pro expensis, quam dominus ipse fuisset expensurus, v. g. si dominus pro excolendo agro suo tantum expendisset tres aureos, tu autem, quia non habes proprios equos & famulos, expendere debuisti sex, probabilius est cum *Tamb.* l. 8. t. 3. c. 4. §. 5. n. 15. & *Persch.* p. 575. te non posse deducere nisi tres aureos, quamvis fuisses bonæ

bonæ fidei possessor, quia plùs non cessit in utilitatem domini, quod autem tu sic patiaris damnnum, imputare debes casui: & *Conf.*, nam alteruter vestrum debet ferre illud damnnum, ergo cum expensæ illæ sint magis tibi quàm domino voluntariæ, potiùs tu quàm dominus ferre debes: videtur tamen etiam esse aliqua æquitas, ut uterque partem talis damni ferat, præsertim accedente sententiâ Judicis.

§. 22. Malæ fidei possessor non potest deducere expensas necessariò factas in rem ratione suæ injuriæ, sed tantùm illas, quæ independenter ab injuria fuissent faciendæ, v. g. si abstulit servum alienum, qui occasione fugæ incidit in morbum, expensæ factæ pro eo sanando, non possunt domino detrahi, quia secutæ sunt ex injuria, si enim servus non fuisset sublatus; non fuissent necessariæ, quia servus non ægrotasset.

§. 23. Melioramenta, si sint extrinseca, spectant ad possessorem, sive sit bonæ sive malæ fidei, uterque enim manet eorum dominus potestque auferre, *Laym. Bonac. p. 12. §. 2. n. 5. Lugo n. 62.* E contra si sint intrinseca, *Rebell. & alii cum Sanch. in Dec. l. 2. c. 23. n. 193.* dicunt possessori bonæ fidei tantùm esse aliquid compensandum, nam possessor malæ fidei debet suæ injuriæ hoc damnnum imputare: *Tamb. n. 14.* putat nequidem possessori bonæ fidei esse de jure aliquid compensandum, quia iniquum videtur cogere dominum ad illa emenda: *Less. n. 113. Lugo n. 63.* & alii dicunt etiam possessori malæ fidei aliquid compensandum arbitrio boni viri, quantum nempe res facta est utilior, secundùm dicta n. 221. & 222., quia melioramenta ordinariè

nariè sunt expensæ utiles, quæ refundendæ sunt, cum enim possessor teneatur tantum compensare damnum per injuriam suam causatum, his compensatis æquum est ipsi cætera reddi. Hanc sententiam dicit esse sine dubio probabilem. *Petsch. p. 579.*, mihi videtur probabilior.

227 §. 24. Plus deduci non potest pro melioramentis, quam quantus est & manet auctus valor rei, quando ad dominum redit, uti rectè *Mol. t. 2. d. 463. col. 936. Sanch. n. 147. Lugo n. 52. Dicast. d. 5. n. 71. Rebell. Castrop. ff. n. 55.* & constat ex *L. In fundo, ff. De reivindicatione*, Ratio autem est, quia tantum hoc emolumentum habet dominus ex melioramentis vel expensis alterius, ergo non tenetur illi plus compensare : hinc si expendisti 30. aureos, cui etiam initio respondebat melioramentum agri tantundem æstimabile, postea autem, dum ager ad dominum redit, valor melioramenti æstimabilis non est nisi decem aureis, non potes deducere nisi decem: quod si valor rei, quando ad dominum redit, sit major, attamen creverit sine tuis expensis, nihil ideo poteris deducere, quia res & valor rei crescit suo domino, hinc si plantando silvam in sterili fundo alieno insumpsisti tantum 10. aureos, quamvis fundus & silva, dum ad dominum redit, valeat mille aureis, tantum deducere poteris decem, quia arbores incrementis fundo statim acquisitæ sunt domino, hinc valor auctus ex crescentia arborum accrevit domino.

228 §. 25. Si malæ fidei possessor ideo fecit melioramenta, ut dominus non potens refundere expensas cogereetur eam ipsi relinquere, dominus potest repetere rem non refundendo expensas.

fas, tum quia dolus non debet illi patrocinari, tum etiam quia sic meliorando fecit injuriam damnosam, quam non potest reparare, nisi restituendo rem non deductis expensis, ergo ad hoc tenetur: putatque *Sanch. n. 145.*, quamvis dominus postea sit solvendo, tamen non teneri refundere expensas, sed oppositum videtur probabilius cum *Navarra & Petsch. p. 577.*, quia compensatum est illi totum damnum, uti suppono, videtur autem iniquum, ut melioramentum habeat gratis & cum damno alterius, uti n. 226. dictum est.

§. 26. Compensatio pro expensis deduci debet ex fructibus perceptis, quamvis hi consumpti sint, & possessor, etiam bonæ fidei, non sit ex his factus ditior, quia quò plures fructus percepit, eò minùs censetur de suo expendisse pro re domini, recepit enim fructus perceptos, non aliter ac si dominus aliunde dedisset illi æquivalens pro his expensis, quod ipse dilapidasset, alioquin non dilapidaturus, nisi recepisset, unde quòd ex illis non sit factus ditior, sibi imputet, re ipsa enim accepit fructus, qui erant compensatio pro expensis, ita *Petsch. supra.*

Q. 48. Si valor rei vel fructuum fuerit varius intra tempus, quo sunt erepta & consumpta, secundum quem valorem sit restituendum. R. Non debet attendi præcisè ad valorem, qui fuit, sed ad damnum, quod domino illatum est & compensari debet: ut autem hoc damnum taxari possit, probabilius est attendi debere ad tempus, quo iniquus detentor rem consumpsit, & quo à domino fuisset consumenda vel distrahenda, ita *Med. Vasq. Mol. Rebell. Turr. aliique cum Lugo d. 18. n. 121.*

&